

УДК: 378.937+371.03

DOI: <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2019-1-11>

Стан підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах: констатувальний етап

Осипова Тетяна Юрївна¹

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, Україна

E-mail: osipovatanya2009@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-6468-6545>

Актуальність дослідження зумовлена тим, що важливу роль у підготовці школярів до активної життєдіяльності відіграє позаурочна діяльність, основним завданням якої виступає розвиток їхніх здібностей і талантів, створення відповідних умов для задоволення інтересів учнів у вільний час. Виконання поставленого завдання покладається на педагога-організатора, підготовка якого повинна здійснюватись у педагогічному закладі вищої освіти. Метою статті є висвітлення результатів підготовленості студентів до професійної діяльності як педагогів-організаторів на констатувальному етапі експерименту.

Підготовленість майбутніх учителів як педагогів-організаторів розглядається як полікомпонентне особистісне утворення, що характеризується розвиненістю особистісних якостей (лідерство, емоційна зрілість, творчий потенціал), наявністю необхідних теоретичних знань щодо сутності і варіативності позакласної діяльності, роботи органів студентського самоврядування і сформованістю практичних умінь її організації.

Для визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів до здійснення професійної діяльності як педагогів-організаторів було використано: анкетування, картки самооцінки (розроблені автором); методики КОС-1 (В. Синявський, В. Федоришин), визначення рівня емоційного сприйняття (М. Гамезо, І. Домашенко), тести «Діагностика лідерських здібностей (Е. Жаріков, Е. Крушельницький), «Який ваш творчий потенціал?» (О. Потемкіна).

За результатами констатувального етапу експерименту з'ясовано, що підготовленість до професійної діяльності як педагогів-організаторів виявили на достатньому рівні 17,0% студентів, на задовільному рівні – 42,6% респондентів, на низькому рівні – 43,4% майбутніх учителів, що свідчить про необхідність цілеспрямованої роботи зі студентами з метою підвищення рівнів їхньої підготовленості до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах як педагогів-організаторів.

Ключові слова: майбутні педагоги-організатори, позаурочна діяльність, компоненти, критерії і показники підготовленості студентів як педагогів-організаторів.

Вступ. Модернізація вітчизняної системи освіти вимагає пошуку нових форм і засобів організації освітнього процесу в загальноосвітніх закладах, спрямованих на вирішення проблеми формування всебічно й гармонійно розвиненої особистості учнів, здатних успішно соціалізуватись у мінливих умовах сьогодення. Важливу роль у підготовці школярів до активної життєдіяльності відіграє позаурочна діяльність, основним завданням якої виступає розвиток їхніх здібностей і талантів, створення відповідних умов для задоволення інтересів учнів у вільний час. Зокрема, в Положенні про загальноосвітній заклад зазначається, що навчання і виховання учнів у загальноосвітніх закладах здійснюється в процесі урочної, позаурочної та позашкільної роботи й наголошується на значенні чітко організованої позакласної діяльності для гармонійного розвитку учнів (Офіційний вісник

¹ доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

України, 2010). Виконання поставленого завдання в сучасних загальноосвітніх закладах покладається на педагога-організатора, підготовка якого повинна здійснюватись у педагогічному закладі вищої освіти.

Натомість аналіз робочих програм теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів у сучасних закладах вищої освіти засвідчив наявність низки суперечностей між необхідністю цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів-організаторів і недостатністю її реалізації в процесі навчання в закладах вищої освіти; необхідністю підвищення якості організації позакласної діяльності майбутніми педагогами-організаторами і відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Слід зазначити, що дослідниками переважно розглядаються особливості організації позакласної діяльності в загальноосвітніх закладах (В. Александрова, Г. Волошина, В. Зайцев, Т. Іваха, І. Колесник, Т. Сузова, О. Циганок, О. Шевчук, Ф. Штейнбук, В. Якубенко та ін.), дозвіллівої діяльності школярів (Г. Аванесова, О. Бездверна-Хомерікі, І. Бойчев, В. Бочелюк, О. Голік, М. Максимовська, Н. Цимбалюк, Т. Черніговець та ін.), виховання особистості школярів у позакласній діяльності (Т. Гавлітіна, Т. Дем'янюк, Л. Канішевська, О. Лисенко та ін.).

Щодо підготовки майбутніх учителів до організації позакласної роботи, то вченими висвітлюються лише окремі її аспекти: до проведення позакласної роботи з хімії (О. Авдєєва, Т. Іваха), фізики (О. Гнатюк), географії (І. Дудка), основ здоров'я (В. Зайцев), української мови і літератури (Л. Йовенко, О. Петрович, О. Семенов, Ю. Тракоша, О. Циганок, О. Чайка та ін.). Натомість проблема цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів-організаторів до здійснення професійної діяльності в загальноосвітніх закладах не була предметом окремого наукового дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є висвітлення результатів підготовленості студентів до професійної діяльності як педагогів-організаторів на констатувальному етапі експерименту. Завданням означеного етапу дослідження виступили, визначення критеріїв і показників підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах, діагностика ступеня прояву ознак за відповідними критеріями досліджуваного конструкту.

Матеріали та методи дослідження. Для визначення рівнів підготовленості майбутніх учителів до здійснення професійної діяльності як педагогів-організаторів було використано: анкетування з метою визначення стану обізнаності студентів із напрямками діяльності педагога-організатора; картки самооцінки обізнаності майбутніх педагогів-організаторів із завданнями учнівського самоврядування, формами позакласної діяльності (розроблені автором); методика КОС-1 використовувалася для визначення рівнів сформованості комунікативних і організаторських здібностей (В. Синявський, В. Федоришин), методики визначення наявності проєктивних і аналітичних умінь (розроблені автором); тест «Діагностика лідерських здібностей (Е. Жаріков, Е. Крушельницький) для визначення рівня вираженості лідерських якостей; для з'ясування рівня емоційної зрілості застосовувалась методика визначення рівня емоційного сприйняття (М. Гамезо, І. Домашенко), для визначення рівня наявності творчого потенціалу – тест «Який ваш творчий потенціал?» (О. Потемкіна).

Результати дослідження. На підставі вивчення сутності професійної діяльності педагогів-організаторів у загальноосвітніх закладах з'ясовано, що вона обіймає різноманітні напрями: організацію позакласної діяльності, спрямованої на розвиток пізнавальних здібностей учнів, задоволення їхніх інтересів у позаурочний час; організацію роботи органів учнівського самоврядування; надання допомоги класним керівникам у проведенні виховних заходів; роботу з батьками учнів; профілактику правопорушень школярів; організацію роботи пришкольних таборів тощо.

Проведені довготривалі спостереження і бесіди зі школярами, їхніми батьками, вчителями-практиками, адміністрацією загальноосвітніх закладів дозволили дійти висновку, що виховна робота в позаурочний час є досить важливою ланкою освітнього процесу в школі. Організація такої роботи сприяє тому, що учні мають можливість задовольнити свої освітні потреби, сформувані необхідні моральні і духовні якості, розвивати ініціативність, творчість, самостійність, що є необхідними для формування активної життєвої позиції особистості.

Позакласна діяльність, за визначенням С. Гончаренка, є складником освітньої

діяльності, одна з форм організації дозвілля учнів, що організовується і проводиться в позаурочний час органами дитячого самоврядування за активною допомогою і при тактовному керівництві з боку педагогічного колективу, особливо класних керівників, вихователів, організаторів позакласної та позашкільної роботи (Гончаренко, 1997: 263); різноманітна освітня й виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей, яку організовує з учнями в позаурочний час педагогічний колектив школи (Фіцула, 2006: 304); організація різноманітних видів діяльності учнів у позаурочний час, що забезпечують необхідні умови для соціалізації особистості дитини (Смирнов, 2004: 32). Для здійснення такої діяльності майбутні педагоги-організатори повинні бути підготовленими.

Підготовленість майбутніх учителів як педагогів-організаторів розглядаємо як полікомпонентне особистісне утворення, що характеризується розвиненістю особистісних якостей (лідерство, емоційна зрілість, творчий потенціал), наявністю необхідних теоретичних знань щодо сутності і варіативності позакласної діяльності, роботи органів студентського самоврядування і сформованістю практичних умінь її організації.

На констатувальному етапі експерименту взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня 3 року навчання філологічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» зі спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література). Спеціалізація: Позашкільна освіта.

У структурі підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності виокремлено когнітивний, діяльнісний і особистісний компоненти.

Для з'ясування стану підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах було визначено відповідні критерії відповідно до виокремлених компонентів. Критерій у наукових джерелах трактується як: підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило істинності, вірогідності людських знань, їх відповідності об'єктивній дійсності (Словник української мови, 1977: 83), засіб, за допомогою якого вимірюються рівні, ступені прояву того чи того явища (Маврина, 2006: 30).

Когнітивний компонент підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності оцінювався за знаннєвим критерієм із такими показниками: обізнаність із напрямками діяльності педагога-організатора, завданнями учнівського самоврядування, варіативністю позакласної діяльності учнів.

Для з'ясування стану підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності за діяльнісним компонентом було обрано операційний критерій, що містив такі показники, як-от: наявність комунікативно-організаторських, проектувальних, аналітичних умінь.

Для оцінки рівнів підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності за особистісним компонентом було обрано суб'єктний критерій, показниками якого виступили наявність лідерських якостей, емоційної зрілості, творчого потенціалу.

Для визначення рівнів підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності було обрано діагностику, де на підставі вивчення ступеня прояву ознак запропонованих критеріїв їх було віднесено до достатнього, задовільного чи низького рівня.

Достатній рівень підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності був характерний студентам, які мають глибокі й міцні знання щодо специфіки позакласної роботи, варіативності її напрямів, обізнані із завданнями учнівського самоврядування. У таких студентів на достатньому рівні сформовані комунікативні та організаторські вміння, вони виявляють виражені лідерські якості, вирізняються вмінням проектувати діяльність учнівського колективу, уміють точно й правильно аналізувати й оцінювати свою діяльність і діяльність своїх вихованців, контролювати свій емоційний стан; вони цілком адекватно реагують на вчинки довколишніх людей, не виявляють конфліктності у стосунках з ними, в них закладений значний творчий потенціал.

Задовільний рівень підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності характерний для студентів, у яких знання щодо специфіки позакласної роботи, варіативності її напрямів, завдань учнівського самоврядування є епізодичними, вони недостатньо вміло використовують одержані знання на практиці, відчують труднощі в проектуванні позакласної роботи. У таких студентів недостатньо сформовані комунікативні

та організаторські вміння, вони не виявляють лідерських якостей, ускладнюються в організації діяльності колективу, припускаються помилок під час аналізу й оцінки своєї діяльності і діяльності своїх вихованців; неадекватно реагують на вчинки довколишніх людей і виявляють конфліктність у стосунках з ними. У таких студентів закладений творчий потенціал, проте вони не завжди його виявляють у діяльності.

Низький рівень підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності характерний для пасивних у навчанні студентів, які мають нечітке уявлення про специфіку позакласної роботи, варіативності її напрямів, не обізнані із завданнями учнівського самоврядування. У таких студентів несформовані комунікативні та організаторські вміння, їм важко впроваджувати здобуті знання у практичну діяльність, не виявляють лідерських якостей. Стосунки з довколишніми людьми здебільшого мають негативний характер; вони часто вступають у конфлікт, не вміють налагоджувати стосунки з людьми. Їхній творчий потенціал майже не виявляється.

Обговорення результатів. Висвітливо результати підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності за визначеними критеріями на констатувальному етапі експерименту.

За результатами діагностування показника «Обізнаність із напрямками діяльності педагога-організатора» знаннєвого критерію підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності на констатувальному етапі було з'ясовано, що студенти виявили переважно низький (44,9%) і задовільний (43,8%) рівні, на достатньому рівні перебувало лише 11,3% студентів.

Обізнаність із завданнями учнівського самоврядування, що є показником означеного критерію на достатньому рівні зафіксовано у 12,8 % респондентів, на задовільному – у 46,1% студентів, на низькому – у 12,8% майбутніх педагогів-організаторів.

За показником «Обізнаність із варіативністю позакласної діяльності учнів» знаннєвого критерію достатній рівень продемонстрували 14,1% респондентів, задовільний рівень – 47,4% майбутніх педагогів-організаторів, низький рівень – 38,5% студентів.

Одержані результати свідчать, що студенти досить поверхнево обізнані із сутністю, функціями і напрямками діяльності педагога-організатора. Мають уявлення про завдання учнівського самоврядування, деякі з них (12,6%) навіть були членами такого органу, проте зазначали, що часто їхня діяльність здійснювалася за вказівкою адміністрації школи, та й самі члени органів самоврядування не завжди виявляли ініціативу щодо організації позакласної діяльності. У більшості загальноосвітніх закладів не організовувалися гуртки, тому з їх роботою вони не знайомі. Отже, під час формувального експерименту необхідно проводити цілеспрямовану роботу зі студентами щодо ознайомлення їх із функціями й обов'язками педагога-організатора, завданнями учнівського самоврядування, варіативністю форм позакласної діяльності.

Наступним кроком констатувального етапу було визначення рівнів підготовленості майбутніх педагогів-організаторів за операційним критерієм. Результати діагностування виявилися такими: за показником «Наявність комунікативно-організаторських здібностей» достатній рівень виявили 18,9% студентів, задовільний рівень – 39,6% респондентів, низький рівень – 41,5% майбутніх педагогів-організаторів.

Достатній рівень за показником «Наявність проєктивних умінь» операційного критерію зафіксовано у 16,4% респондентів, задовільний рівень – у 41,5% майбутніх учителів, низький рівень – у 42,1% студентів.

За показником «Наявність аналітичних умінь» означеного критерію на достатньому рівні перебувало 17,5% студентів, на задовільному рівні – 40,9% респондентів, на низькому – 41,6% майбутніх педагогів.

Результати діагностики показників за операційним критерієм виявилися більш високими порівняно із одержаними даними знаннєвого критерію. На нашу думку, це зумовлено тим, що студенти під час занять в університеті набули певних навичок організації власної діяльності, навчилися спілкуватися, працювати в команді, аналізувати свої дії. Проте цих умінь недостатньо для організації роботи дитячого колективу, розвитку яких необхідно приділити увагу під час формувального етапу експерименту.

Найвищі результати було отримано під час діагностики показників за суб'єктивним критерієм підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності. Так, за показником «Наявність лідерських якостей» достатній рівень показали 21,4% студентів,

задовільний рівень – 41,2% респондентів, низький рівень – 37,4% майбутніх педагогів.

За показником «Наявність емоційної зрілості» означеного критерію достатній рівень виявили 19,7% респондентів, задовільний рівень – 40,4% майбутніх педагогів-організаторів, низький рівень – 39,9% студентів.

За показником суб'єктного критерію «Наявність творчого потенціалу» на достатньому рівні перебувало 20,9% студентів, на задовільному рівні – 42,6% респондентів, на низькому – 36,5% майбутніх учителів.

Одержані результати свідчать про те, що студентам притаманні певні риси лідера, вони із задоволенням беруть участь під час виконання творчих завдань, проте не завжди вміють впоратись із власними емоціями. Зважаючи на те, що педагог-організатор повинен бути насамперед лідером, творчою й емоційно усталеною людиною для розвитку лідерських якостей, опанування вмінь володіти власними емоціями і регулювати емоції вихованців, творчо підходити до організації позакласної діяльності учнів необхідно здійснювати цілеспрямовану роботу в ході експерименту.

Узагальнені результати рівнів підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах за визначеними критеріями на констатувальному етапі експерименту подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності за критеріями на констатувальному етапі експерименту

Критерії	Достатній рівень	Задовільний рівень	Низький рівень
Знаннєвий	12,7 %	45,8%	41,5%
Операційний	17,6%	40,7%	41,7%
Суб'єктний	20,7%	41,4%	37,9%
$\bar{X}$	17,0%	42,6%	43,4%

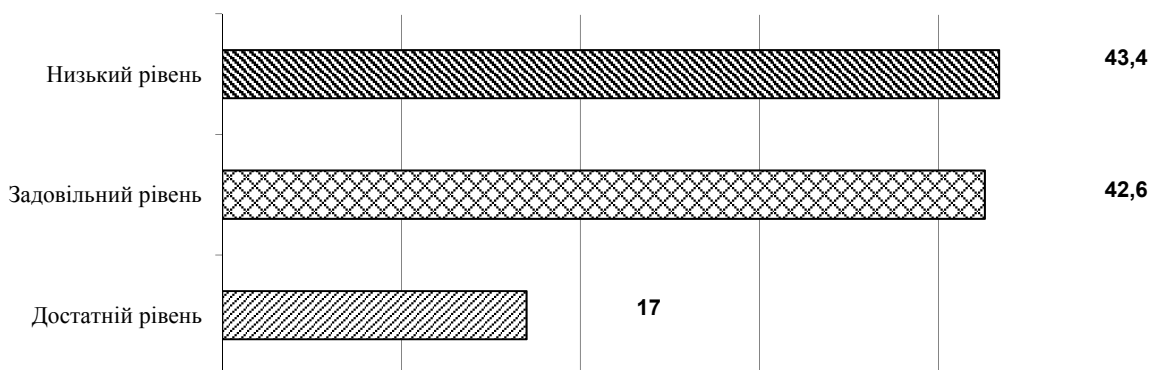
Як видно з таблиці 1, за знаннєвим критерієм підготовленості майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності достатній рівень зафіксовано у 12,7% студентів, задовільний рівень – у 45,8% респондентів, низький рівень – у 41,5% майбутніх учителів.

Результати операційного критерію виявилися такими: достатній рівень – 17,6% студентів, задовільний рівень – 40,7% майбутніх педагогів, низький рівень – 41,7% респондентів.

За суб'єктивним критерієм одержано такі результати: достатній рівень показали 20,7% респондентів, задовільний рівень – 41,4% студентів, низький рівень – 37,9% майбутніх учителів.

Загалом на констатувальному етапі експерименту підготовленість до професійної діяльності як педагогів-організаторів засвідчили на достатньому рівні 17,0% студентів, на задовільному рівні – 42,6% респондентів, на низькому рівні – 43,4% майбутніх учителів.

Наочно стан підготовленості студентів до професійної діяльності як педагогів-організаторів за результатами констатувального етапу експерименту подано на рис. 1.

Рис. 1. Стан підготовленості студентів до професійної діяльності як педагогів-організаторів за результатами констатувального етапу експерименту (у %)

Висновки. Одержані на констатувальному етапі експерименту результати свідчать про необхідність цілеспрямованої роботи під час формувального етапу експерименту з метою підвищення рівнів підготовленості студентів до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах як педагогів організаторів. З огляду на зазначене, перспективу подальших наукових розвідок убачаємо в розробленні експериментальної методики підготовки майбутніх педагогів-організаторів до професійної діяльності в загальноосвітніх закладах.

Література

- Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
- Маврина И. А. Проектирование системы критериальных оценок эффективности деятельности профессиональных объединений педагогов как субъектов развития образовательного учреждения. *Прикладная психология и психоанализ*. 2006. № 6. С. 30–31.
- Положення про загальноосвітній навчальний заклад : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 778. *Офіційний вісник України*. 2010. № 65. ст. 2291.
- Словник української мови. Київ : Наукова думка, 1977. Т. 8. 929 с.
- Смирнов С. А., Котова И. Б., Шиянов Е. Н. Педагогика : педагогические теории, системы, технологии : учебник для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. 5-е изд. Москва : Академия, 2004. 115 с.
- Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. Вид. 2-ге, випр., доповн. Київ : Академвидав, 2006. 560 с.

The future teachers-organizers' state of preparedness for professional activity in general educational institutions: the indicating stage

Osyova Tetiana²

State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"
Odesa, Ukraine

The relevance of the study is stipulated by the fact that an extra-curricular activity plays an important role while training students in active life, the main task of which is to develop their abilities and talents, to create appropriate conditions which could satisfy students' interests in their free time. The teacher-organizer, whose training is to be carried out in a pedagogical institution of higher education, is responsible for the fulfilment of this task.

The purpose of the article is to highlight the results of the students' proficiency in (preparedness for) professional activities as educators-organizers at the indicating stage of the experiment.

The future teachers' preparedness as educators-organizers is considered as a multicomponent personal unity characterized by the developed personal qualities (leadership, emotional maturity, creative potential), the availability of the necessary theoretical knowledge about the essence and variability of extracurricular activities, the work of the bodies of student self-government and the formation of practical skills to organize it.

To determine the future teachers' proficiency levels of their professional activity as educators-organizers these methods were used: questionnaires, self-esteem cards (developed by the author); the methodology of COI-1 (Communicative and organizational inclinations) (V. Siniavskiy, V. Fedoryshyn), the determination of the level of emotional perception (M. Hamezo, I. Domashenko), the tests "Diagnosis of leadership abilities (Ye. Zharikov, Ye. Krushelnytskyi), "What is your creative potential?" (O. Potemkina).

According to the results of the preliminary stage of the experiment, it was determined that 17.0% of the students demonstrated their proficiency as educators-organizers at the sufficient

² Doctor of Pedagogy, Full Professor at the Chair of Pedagogy at State institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

level, 42.6% of the respondents – at the satisfactory level and 43.4% of the future teachers – at the low level, which testifies to the necessity of purposeful work with the students in order to increase their proficiency level of /preparedness for their professional activity as educators-organizers in general educational institutions.

Keywords: future educators-organizers, extra-curricular activities, components, criteria and indicators of students' proficiency (preparedness) as educators-organizers.

References

Goncharenko, S.U. (1997). *Ukrayins'kyi pedahohichnyi slovnyk. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Mavrina, I.A. (2006). *Proyektirovaniye sistemy kriterialnykh otsenok effektivnosti deyatelnosti professionalnykh obyedineniy pedagogov kak subyektov razvitiya obrazovatel'nogo uchrezhdeniya [Designing a system of criterion assessments of the effectiveness of professional associations of teachers as subjects of development of an educational institution]. Prikladnaya psikhologiya i psikhoanaliz – Applied psychology and psychoanalysis. Vol. 6. pp. 30–31 [in Russian]*.

Polozhennya pro zahal'noosvitniy navchal'nyy zaklad [Regulation on a general educational institution]: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 27, 2010 No. 778. Official Bulletin of Ukraine. 2010. Vol. 65. Art. 2291 [in Ukrainian].

Slovnyk ukrayins'koyi movy. (1977). Dictionary of the Ukrainian language. (volumes 1–11). Kyiv: Naukova Dumka, 1977. (Vol. 8) [in Ukrainian].

Smirnov, S.A. & Kotova, I.B. & Shiyarov, E.N. (2004). *Pedagogika: pedagogicheskiye teorii. sistemy. tekhnologii : uchebnik dlya studentov vysshikh i srednikh pedagogicheskikh uchebnykh zavedeniy [Pedagogika : pedagogicheskiye teorii, sistemy, tekhnologii : uchebnik dlya studentov vysshikh i srednikh pedagogicheskikh uchebnykh zavedeniy]*. Moscow: Akademiya. [in Russian].

Fitsula, M.M (2006). *Pedagogika [Pedagogy]*. Kyiv: Academic Edition [in Ukrainian].

Accepted: March 12, 2019

